

การวิเคราะห์คุณค่าและบทบาทของตลาดน้ำในฐานะ

แหล่งการเรียนรู้ของชุมชน: กรณีศึกษาตลาดน้ำ

อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

ANALYSIS OF VALUES AND ROLES OF FLOATING MARKETS AS COMMUNITY LEARNING RESOURCES : A CASE STUDY OF DAMNOENSADUAK FLOATING MARKETS IN RATCHABURI*

วรวิณี เพ็งพันธ์**

ดร.กรรณิการ์ ลักกุล***

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ
1.ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของตลาดน้ำ
ที่มีผลกระทบต่อความเป็นแหล่งการเรียนรู้
ของชุมชน

2.วิเคราะห์คุณค่าและบทบาทของ
ตลาดน้ำในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

3.เสนอแนวทางการใช้ประโยชน์
ตลาดน้ำในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน
เพื่อกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน

การวิจัยประกอบด้วย การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์
บอกเล่า การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การ
สังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์แบบ
สนทนากลุ่ม

จากการวิจัยพบว่า

1.ตลาดน้ำคลองลัดราชบุรีเป็นตลาดน้ำ
เก่าแก่ที่สำคัญที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันมา
ยาวนานแต่ปัจจุบันได้ปิดตัวลงไปแล้วตลาดน้ำ
คลองโพหักในอดีตเป็นตลาดน้ำที่มีการซื้อ
ขายแลกเปลี่ยนที่สำคัญของชุมชนแต่ปัจจุบัน

* วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

** นิสิตหลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*** รองศาสตราจารย์ ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การซื้อขายแลกเปลี่ยนที่ตลาดน้ำแห่งนี้ยังคงดำรงอยู่ตามวิถีชีวิตพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำแต่ซบเซาลงไปมากและอาจสูญหายได้ในอนาคต ตลาดน้ำคลองต้นเข็มเป็นตลาดน้ำที่ยังคงมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันอยู่ และปัจจุบันตลาดน้ำแห่งนี้ได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ซึ่งนักท่องเที่ยวรู้จักกันในชื่อ ตลาดน้ำดำเนินสะดวก

2. คุณค่าและบทบาทของตลาดน้ำในอดีตทั้ง 3 แห่งเหมือนกัน คือ มีบทบาทในด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และการท่องเที่ยว และมีคุณค่าในด้านจิตใจ ร่างกาย เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ท่องเที่ยว และแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน แต่ในปัจจุบันตลาดน้ำแต่ละแห่งเกิดการเปลี่ยนแปลง คุณค่าและบทบาทของตลาดน้ำในปัจจุบันจึงเปลี่ยนไป คือ ตลาดน้ำคลองลัดราชมบุรี เหลือบทบาททางด้านสังคมและวัฒนธรรมเพียงอย่างเดียว และเหลือคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์ สังคมและวัฒนธรรมเท่านั้น ตลาดน้ำคลองโพธิ์หักสูญเสียบทบาทและคุณค่าในด้านการท่องเที่ยวแต่ตลาดน้ำคลองต้นเข็มยังคงมีคุณค่าและบทบาทอยู่เช่นในอดีต

3. ตลาดน้ำมีคุณค่าและบทบาทในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนประเภทบุคคล ประเภทสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ ประเภทกิจกรรม และประเภทสถานที่และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติที่จะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน ให้เข้ากับสาระการเรียนรู้ทั้ง 8 กลุ่มได้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบบูรณาการและปลูกจิตสำนึกให้รักท้องถิ่นมากขึ้น

4. ผู้ขายสินค้าในตลาดน้ำทั้ง 3 แห่งทั้งในอดีตและปัจจุบันส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงหรือที่เรียกว่าแม่ค้าตลาดน้ำ ซึ่งมีลักษณะนิสัยและการแต่งกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนนอกจากนี้แม่ค้าตลาดน้ำยังมีการเรียนรู้และการถ่ายทอดเพื่อดำรงรักษาอาชีพแม่ค้าตลาดน้ำไว้แม่ค้าตลาดน้ำจึงมีบทบาทใหม่ที่ไม่ใช่เพียงแค่การค้าเท่านั้น ดังนั้นแม่ค้าตลาดน้ำจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนประเภทบุคคลที่สำคัญที่สุดของตลาดน้ำที่จะทำให้ตลาดน้ำดำรงอยู่หรือสูญหายไป

ABSTRACT

The research has the following objectives: 1.) Study the floating markets' transformation that affects the community learning resources. 2.) Analyse the values and roles of the floating markets as community learning resources. 3.) Propose recommendations to utilise floating markets as community and school learning resources. The study utilises oral history, documents, interviews, local non-participation observation and focus group.

The study reveals that:

1.) The Khlong Lat Ratchaburi Floating Market was an old market with the long history of trade but now it has been closed shut down. The Khlong Pho Huk also had a long history of trade and goods exchange in the community. However, the trading at present is not robust and may face extinction in the future. The Khlong Ton Khem Floating Market is still in operation and at present is promoted as a tourist attraction under the

well-known name of the Damnoensaduak Floating Market.

2.) The three floating markets' roles and values on local economy, society, culture, tourism and community learning resources were similar in the past. But at present, each floating market's role and value has changed with the time. The Khlong Lat Ratchaburi Floating Market now can only play a role in history, society and culture while the Khlong Pho Huk has lost its tourism role and value. Only Khlong Ton Khem Floating Market still retains all roles and values as were the case in the past.

3.) Floating markets have roles and values as community learning resources as persons, media, activities, places and natural resources, all of which can be utilised for teaching and learning in school which can be adapted as a learning tool for all 8 groups with the aim of creating unified and integrated learning environment and fostering community spirit.

4.) Most vendors of the three floating markets are women, and that were similar to those in the past. They are called floating market vendors whose characters and clothes are unique. Moreover, the floating market vendors have learned and transferred knowledge in order to conserve the floating market vendor career. The floating market vendors therefore, play not only the old trade roles but also the new one that the community learning resources as people. It can

be concluded that floating vendors are the most important community learning resources as people who have an influence on the existence of the floating markets.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ตลาดน้ำเป็นวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มภาคกลางที่มีสายน้ำเป็นเส้นชีวิต ซึ่งนับเป็นความเหมาะสมกลมกลืนระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่มนุษย์ได้พึ่งพาอาศัยธรรมชาติคือลน้ำเป็นที่อยู่อาศัยและทำมาหาเลี้ยงชีพตั้งแต่กระบวนการผลิตไปจนถึงการค้าขายแลกเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตเช่นนี้ได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานระดับประเทศเมื่อมีการนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ.2504-2509) มาใช้เป็นครั้งแรกเริ่มจากการพัฒนาเส้นทางคมนาคมทางบกถนนสายสำคัญมากมายเกิดขึ้นในยุคนี้ (ราตรี โตเพ่งพัฒน์, 2543) ทำให้แม่น้ำลำคลองลดความสำคัญลง ลักษณะต่างๆ ที่เป็นแบบฉบับของสังคมไทยก็เปลี่ยนไปเป็นชุมชนที่หันหลังให้กับแม่น้ำลำคลองและหันหน้าบ้านสู่เส้นทางถนนแทน สถานที่ที่เคยซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าจากเดิมที่เป็นตลาดที่อยู่ในน้ำก็ยกขึ้นบนบกกลายเป็นตลาดริมถนนแทน ตลาดน้ำที่เดิมเคยคึกคักด้วยผู้คนทั้งผู้ที่ค้าขายและผู้ซื้อจำนวนมากก็ลดจำนวนลงทำให้ตลาดน้ำดั้งเดิมจำนวนมากทยอยปิดตัวลง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมาต้องการการพัฒนาโดยให้ความสำคัญ

ทางด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม และเทคโนโลยี พร้อมกับกระแสโลกาภิวัตน์ อีกทั้งนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐ การท่องเที่ยว นั้นได้นำรายได้เข้าสู่ประเทศจากนักท่องเที่ยว ที่มาเที่ยวตลาดน้ำซึ่งนับเป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่สำคัญของไทย แต่ก็ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวไม่น้อย (ยุคลธร เตชะวนการ, 2545)

นโยบายการท่องเที่ยวที่รัฐส่งเสริมนี้ เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจรูปแบบหนึ่งที่เน้น เงินตราและความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทาง เศรษฐศาสตร์กระแสหลัก การมุ่งเน้นการแข่งขัน เพื่อสร้างความมั่นคงด้านรายได้ทำให้คนไทยและ สังคมไทยมีความเป็นวัตถุนิยมมากขึ้น ก่อให้เกิด ปัญหาด้านพฤติกรรมของคนในสังคมคือความ หย่อนยานในศีลธรรม จริยธรรม ขาดระเบียบวินัย มีการเอารัดเอาเปรียบ ส่งผลให้วิถีชีวิตและค่านิยมดั้งเดิมที่ฝังามของคนไทยเริ่มจางหายไป ซึ่งได้พิสูจน์แล้วว่า การพัฒนาประเทศแนวนี้ ก่อให้เกิดความหายนะในแง่ความตกต่ำของ เศรษฐกิจที่ต้องเผชิญอยู่ทุกวันนี้แต่หายนะ ที่สำคัญที่สุดก็คือความล่มสลายของชุมชน และครอบครัว เพราะการพัฒนาที่ผ่านมาละเลย มิติทางสังคมวัฒนธรรมของคนและความเป็น ชุมชน (ยุคลธร เตชะวนการ, 2545) ล้วนส่งผล ต่อวิถีชีวิตและสภาพสังคมไทยโดยเฉพาะ อย่างยิ่งวิถีชีวิตชุมชนในตลาดน้ำโดยตลาดน้ำ ที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของตนได้อยู่จนถึง ปัจจุบันนั้น ต้องมีสภาพเปลี่ยนแปลงไปจาก ตลาดน้ำแบบดั้งเดิมเพื่อความอยู่รอดท่ามกลาง กระแสสังคมที่ผันแปรไป (สกุณี ณัฐพลวัฒน์, 2541)

แนวทางการพัฒนาดังกล่าวนั้นได้มอง ข้ามการพัฒนาคุณค่าของความเป็นคน ละเลย ภูมิปัญญา และวิถีชีวิตความเป็นอยู่บนพื้นฐาน ของความเป็นไทยซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนา ที่ยั่งยืนในอนาคต ดังนั้นปัจจัยสำคัญที่คนจะรู้ เท่าทันกระแสของการเปลี่ยนแปลงในยุค โลกาภิวัตน์ได้นั้น ก็คนจะต้องเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตดังนั้น การ ศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนตามพระราช บัญญัติการศึกษา พุทธศักราช 2542 ดังกล่าวนั้น ย่อมจะต้องมีปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลสามารถ ที่จะเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตปัจจัย เกื้อหนุนที่มีส่วนสำคัญทั้งทางตรงและทางอ้อม ก็คือแหล่งการเรียนรู้ โดยมาตรา 25 กล่าวว่า “รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานจัดตั้งแหล่งการ เรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุด ประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์การศึกษาและ นันทนาการแหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้ อื่นอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ”

ตลาดน้ำเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของ สังคมน้ำเป็นเอกลักษณ์ทางสังคมและวัฒน ธรรมไทยอย่างหนึ่งมีความหลากหลายและมี การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นซึ่งจะเป็นแหล่งเรียนรู้ ของคนในชุมชนด้านความรู้ที่เกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ ครอบครัว ชุมชน ชาติและสังคมโลก รวมถึง ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของ สังคมไทย ตลอดจนตลาดน้ำซึ่งจะเป็นแหล่ง การเรียนรู้ด้านทักษะการประกอบอาชีพและการ ดำรงชีวิตได้อย่างชัดเจนซึ่งตลาดน้ำที่น่าสนใจ และเรียกได้ว่าเป็นภาพตัวแทนตลาดน้ำของ

เมืองไทยที่มีชื่อเสียงไปทั่วโลก คือ ตลาดน้ำในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรีดังคำขวัญที่ว่า “เมืองสองฝั่งคลองประวัติศาสตร์ เสด็จประพาสคัน ร.5 เลื่องลือชาอู่นวน ชาวบ้านน้ำใจงาม ล้นหลามผักผลไม้รายได้หลัก เรารักตลาดน้ำดำเนิน”

ในปัจจุบันนี้นอกจากจะมีตลาดเทศบาลในอำเภอดำเนินสะดวกแล้วยังมีตลาดนัดซึ่งเป็นตลาดบกที่มีสินค้ามากมายให้เลือกและสะดวกในการเลือกซื้อทำให้ผู้คนในชุมชนเริ่มให้ความสำคัญกับตลาดน้ำของชุมชนน้อยลงจนบางแห่งไม่สามารถเรียก ตลาดน้ำได้เลย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรจะได้มีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของตลาดน้ำที่มีผลกระทบต่อการเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนตลอดจนการศึกษาวิเคราะห์คุณค่าและบทบาทของตลาดน้ำในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนโดยใช้กรณีศึกษาตลาดน้ำในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี จากนั้นก็นำผลการศึกษามาประยุกต์เพื่อเสนอแนวทางการใช้ประโยชน์ตลาดน้ำในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนอันจะเป็นแนวทางหนึ่งในการดำรงรักษาตลาดน้ำซึ่งเป็นเอกลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมมิให้เลือนหายไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงของตลาดน้ำที่มีผลกระทบต่อการเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน
2. เพื่อวิเคราะห์คุณค่าและบทบาทของตลาดน้ำในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

3. เพื่อเสนอแนวทางการใช้ประโยชน์ตลาดน้ำในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน

ขอบเขตการวิจัย

1. พื้นที่ในการศึกษา ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ที่ศึกษาคือ ตลาดน้ำ อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยศึกษาเพียงบริเวณสถานที่ที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า โดยอาศัยเรือแพเป็นพาหนะบรรทุกสินค้าซึ่งลอยล่องอยู่เหนือท้องน้ำตามลำคลองได้แก่

- 1.1 ตลาดน้ำคลองลัดราชบุรีคือบริเวณปากคลองลัดราชบุรี ตำบลดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวกจังหวัดราชบุรี

- 1.2 ตลาดน้ำคลองโพหักคือบริเวณปากคลองโพหัก ตำบลประสาทสิทธิ์ อำเภอดำเนินสะดวกจังหวัดราชบุรี

- 1.3 ตลาดน้ำคลองต้นเข็มคือ บริเวณตลอดทั้งสายของคลองต้นเข็ม ตำบลดำเนินสะดวก อำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี

2. การวิจัยครั้งนี้ศึกษาในประเด็นดังต่อไปนี้

- 2.1 การเปลี่ยนแปลงของตลาดน้ำที่มีผลกระทบต่อการเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน โดยศึกษาความเป็นมาของตลาดน้ำแต่ละแห่ง สาเหตุและปัจจัยการเปลี่ยนแปลงของตลาดน้ำที่มีผลกระทบต่อการเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

- 2.2 คุณค่าและบทบาทของตลาดน้ำในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนโดยทำการวิเคราะห์คุณค่าและบทบาทของตลาดน้ำในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนทั้งอดีตและปัจจุบัน

2.3 ในด้านแนวทางการใช้ของประโยชน์ ตลาดน้ำในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน เพื่อกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนนั้น โดยศึกษาว่าแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนที่พบในปัจจุบันสามารถนำมาใช้ในสาระการเรียนรู้เรื่องใดมีปัญหาและแนวทางแก้ไขในการนำแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนมาใช้ประโยชน์อย่างไร

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงบรรยายตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาการเปลี่ยนแปลงของตลาดน้ำที่มีผลกระทบต่อการเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

ขั้นตอนที่ 2 วิเคราะห์คุณค่าและบทบาทของตลาดน้ำในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

ขั้นตอนที่ 1 และ 2 ใช้ระเบียบวิธีวิจัยอื่นประกอบไปด้วย

1. การวิจัยแบบประวัติศาสตร์บอกเล่า (Oral History) โดยการสัมภาษณ์ผู้อาวุโสที่เป็นพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำที่อยู่ในช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นตามลำดับจากอดีตจนถึงปัจจุบัน จะมีการสัมภาษณ์พ่อค้าแม่ค้าอาวุโสดังกล่าว 3-5 คน จากตลาดน้ำแต่ละแห่งและบันทึกการสัมภาษณ์โดยเทปบันทึกเสียง

2. การวิจัยแบบวิธีวิจัยเอกสาร(เอกสารชั้นต้นและเอกสารชั้นรอง) โดยใช้หลักเกณฑ์การพิจารณาตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ซึ่งแยกออกเป็น 2 เกณฑ์คือ เกณฑ์พิจารณาภายนอก(External Criticism)และเกณฑ์พิจารณาภายใน(Internal Criticism)

3. การสัมภาษณ์ ได้แก่ การสัมภาษณ์พ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำที่ยังคงค้าขายอยู่ในตลาดน้ำและบุคคลที่อยู่อาศัยบริเวณตลาดน้ำประมาณ 10-15 คน

4. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) ประกอบไปด้วยการสังเกตลักษณะทั่วไปและบรรยากาศของตลาดน้ำรวมถึงลักษณะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนแต่ละประเภทที่เหมาะสมจะนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนเป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 นำเสนอแนวทางการใช้ประโยชน์ตลาดน้ำในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน

ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ คือ การสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) 1 กลุ่ม ประมาณ 8-10 คนซึ่งประกอบไปด้วยอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ของโรงเรียนในอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี โดยผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาในขั้นตอนที่ 2 มาเสนอต่อกลุ่มอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อระดมความคิดว่าแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนที่พบจะสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ในเรื่องใด มีปัญหาและแนวทางแก้ไขในการนำแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนเหล่านี้มาใช้ประโยชน์ต่อกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนอย่างไรบ้าง

การวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลจากการศึกษาแล้วผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ 3 ส่วนคือ

ส่วนที่ 1 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของตลาดน้ำที่มีผลกระทบต่อการเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) โดยใช้ทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่เป็นกรอบในการวิเคราะห์สาเหตุและปัจจัยรวมถึงผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงตลาดน้ำต่อการเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

ส่วนที่2 วิเคราะห์คุณค่าและบทบาทของตลาดน้ำในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลแบบวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis) โดยใช้กรอบแนวคิดเรื่องประเภทของคุณค่าคือ คุณค่านอกตัว (Extrinsic value) และคุณค่าในตัว(Intrinsic value) มาวิเคราะห์คุณค่าและบทบาทของตลาดน้ำในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

ส่วนที่3 วิเคราะห์แนวทางการใช้ประโยชน์ตลาดน้ำในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน

ผู้วิจัยนำข้อสรุปที่ได้จากการศึกษาในส่วนที่2มาวิเคราะห์โดยใช้วิธีวิจัยแบบวิเคราะห์เนื้อหา(Content Analysis)นำข้อมูลที่ได้มาเสนอต่อกลุ่มอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อการสัมภาษณ์แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group) ในการระดมความคิดเพื่อเสนอแนวทางการใช้ประโยชน์ตลาดน้ำในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

1. การเปลี่ยนแปลงของตลาดน้ำที่มีผลกระทบต่อความเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ตลาดน้ำคลองลัดราชบุรี ตลาดน้ำคลองโพหัก และ

ตลาดน้ำคลองต้นเข็มเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงของตลาดน้ำได้ด้วยทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่ นักสังคมวิทยาที่เชื่อทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่นี้คือ พาร์สัน(Parsons) ทฤษฎีนี้มองสังคมส่วนรวมว่าเป็นระบบหนึ่งซึ่งประกอบไปด้วยส่วนหรือระบบต่างๆ ที่ยึดเหนี่ยวและมีความสัมพันธ์กัน การเปลี่ยนแปลงอาจจะเกิดขึ้นหรือเริ่มต้นได้ในทุกส่วนและส่งผลกระทบต่อเนื่องไปยังส่วนอื่นๆ ซึ่งต้องถูกกระทบกระเทือนไปด้วย (ศิริรัตน์ แอดสกุล, 2545)

ตลาดน้ำคลองลัดราชบุรีในอดีตเป็นสถานที่ที่มีความสำคัญในด้านเศรษฐกิจเพราะตลาดน้ำแห่งนี้เป็นสถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนที่สำคัญของบรรดาชาวสวนที่นำผลผลิตบรรทุกใส่เรือเพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน นอกจากนี้ตลาดน้ำคลองลัดราชบุรียังเป็นตลาดน้ำที่สำคัญในวิถีชีวิตผู้คนริมสองฝั่งคลอง ที่จะมาหาซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคต่างๆ ตลาดน้ำแห่งนี้ก็ยังคงทำหน้าที่ตามเป้าหมายเดิมซึ่งเป็นสถานที่ซื้อขายสินค้าที่สำคัญของคนในชุมชนต่อมามีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชมตลาดน้ำคลองลัดราชบุรีนี้เป็นจำนวนมากทำให้ตลาดน้ำแห่งนี้ต้องมีการปรับตัวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวตามเป้าหมายใหม่ที่เกิดขึ้นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและตลาดน้ำคลองลัดราชบุรีก็ได้เกิดการบูรณาการทั้งตลาดน้ำแบบดั้งเดิมที่ยังคงมีความสำคัญ

ต่อวิถีชีวิตและเป็นตลาดน้ำที่ได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวมาโดยตลอด

ตลอดระยะเวลาที่ยาวนานจนเมื่อการคมนาคมทางบกสะดวกขึ้นพ่อค้าแม่ค้าในตลาดน้ำคลองลัดราชบุรีก็ได้ย้ายไปซื้อขายกันยังสถานที่แห่งใหม่ที่มีความสะดวกกว่า ตลาดน้ำ

คลองลัดราชบุรีจึงค่อยๆ ปิดตัวลงไปในที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับที่ ชนิตา รัชพลเมือง ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงในทฤษฎีโครงสร้างนิยมว่า โดยทั่วไปแล้วการเปลี่ยนแปลงจะเกิดขึ้นในลักษณะของการปรับตัวอย่างค่อยเป็นค่อยไป ไม่เกิดขึ้นรุนแรงในทันทีทันใดการเปลี่ยนแปลงที่ดูเหมือนจะรุนแรงยิ่งนั้นที่จริงแล้วส่งผลกระทบต่อโครงสร้างสังคมส่วนบนเป็นส่วนใหญ่ ขณะเดียวกันก็ยังทิ้งองค์ประกอบหลักของโครงสร้างสังคมและวัฒนธรรมอยู่ในสภาพเดิม ไม่เปลี่ยนแปลงและในปัจจุบันตลาดน้ำคลองลัดราชบุรีกำลังที่จะปรับตัวใหม่อีกครั้งตามเป้าหมายใหม่คือการฟื้นฟูเพื่อให้ตลาดน้ำคลองลัดราชบุรีเป็นตลาดน้ำเพื่อการท่องเที่ยวอีกครั้ง ซึ่งผลของการฟื้นฟูนี้ต้องรอดูในอนาคตว่าจะสามารถดึงดูดได้เช่นในอดีตหรือไม่

ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงตลาดน้ำคลองลัดราชบุรีต่อการเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนคือเมื่อตลาดน้ำเกิดการเปลี่ยนแปลงจากเดิมที่มีบทบาทในด้านเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวและความสัมพันธ์ของคนในชุมชนตลาดน้ำคลองลัดราชบุรีที่มีความรู้จักคุ้นเคย เป็นสถานที่พบปะพูดคุยกันและช่วยเหลือกันของพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำเมื่อตลาดน้ำได้รับบทบาทใหม่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว แต่ไม่สามารถที่จะดำรงอยู่ได้จนต้องปิดตัวไปรูปแบบการซื้อขายแบบดั้งเดิมที่พ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำมาทำการซื้อขายกันก็เป็นอันสูญสิ้นไปด้วยเหลือเพียงประวัติศาสตร์ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาเพื่อจะได้ธำรงรักษาตลาดน้ำที่ยังคงอยู่ให้ดำรงอยู่อย่างถาวรสืบต่อไป

สำหรับตลาดน้ำคลองโพหักในอดีตเป็นสถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนของชาวสวนที่มานัดพบกันเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้า ตลาดน้ำแห่งนี้จึงมีหน้าที่สำคัญต่อวิถีชีวิต เมื่อมีการเกิดตลาดนัดบกขึ้นและคนในชุมชนส่วนใหญ่นิยมไปซื้อสินค้าจากตลาดนัดบก จึงทำให้พ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำต่างพากันทยอยปรับตัวให้ทันต่อความนิยมของผู้ซื้อ โดยไปจับจองพื้นที่ของตลาดนัดบกแทน ส่วนพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำบางส่วนที่ยังคงใช้ตลาดน้ำคลองโพหักแห่งนี้เป็นที่ค้าขายต่างก็มีการปรับตัวนอกจากจะขายในบริเวณตลาดน้ำแล้วยังต้องพายเรือหรือขับเรือยนต์ เพื่อนำสินค้าไปขายยังคลองอื่นๆด้วย ปัจจุบันตลาดน้ำคลองโพหักได้พยายามที่จะมีการปรับตัวเพื่อการเปลี่ยนแปลงของตลาดน้ำอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้บรรลุเป้าหมายไม่ให้เกิดตลาดน้ำสูญหายไปเร็วเหมือนเช่นตลาดน้ำอื่นๆซึ่งเป้าหมายของตลาดน้ำคลองโพหักคือเป็นตลาดน้ำเพื่อวิถีชีวิต พ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำจึงต้องมีการบูรณาการบทบาทเป็นทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย โดยพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำได้นัดกันให้นำสินค้ามาส่งกับเรือที่ตลาดน้ำคลองโพหักนี้ เพื่อนำสินค้าไปขายตามบ้านตามคลองซอยต่างๆ เป็นการช่วยเหลืออุดหนุนจนเจือกันไปและเป็นการพึ่งพากันเพื่อความอยู่รอดของพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำที่ยังคงใช้ตลาดน้ำเป็นสถานที่ประกอบอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับที่ ชนิตา รัชพลเมือง ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงในทฤษฎีโครงสร้างนิยมว่า ปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญในการสร้างบูรณาการของสังคมคือฉันทามติทางค่านิยมรากฐานของโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมประกอบไปด้วยเป้าหมายดังนั้นการปรับตัวและการบูรณา

การของตลาดน้ำ ล้วนแล้วมีเป้าหมายเพื่อให้ตลาดน้ำคลองโพหักยังคงอยู่ตามวิถีชีวิตพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำที่ยังคงให้ความสำคัญอยู่จากอดีตสู่ปัจจุบันซึ่งค่านิยมดังกล่าวเป็นการธำรงรักษาเอกลักษณ์ของชุมชนตลาดน้ำคลองโพหักไว้

ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงตลาดน้ำคลองโพหักต่อการเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนคือตลาดน้ำคลองโพหักแม้ว่าแต่เดิมจะมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันอย่างคับคั่ง ผู้คนในชุมชนช่วยเหลือเอื้ออาทรกันปัจจุบันตลาดน้ำคลองโพหักจะซบเซาลงไปจนเหลือพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำเพียงแค่สิบกว่าลำ แต่ตลาดน้ำคลองโพหักก็ยังคงรูปแบบตลาดน้ำวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมไว้เป็นอย่างดี การปรับตัวที่เกิดขึ้นของตลาดน้ำคลองโพหักล้วนแล้วแต่เพื่อให้ตลาดน้ำคลองโพหักยังคงดำรงอยู่มาจนปัจจุบันความสัมพันธ์ของคนในชุมชนก็ยังเป็นเช่นเดิมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันเพื่อให้ทุกฝ่ายอยู่รอดแต่จำนวนบรรดาพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนจะน้อยลงไปเรื่อยๆ เพราะพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำที่ซื้อขายล้วนมีอายุสูงขึ้นหากไม่ได้รับการส่งเสริมจากภาครัฐอย่างจริงจังเมื่อสูญเสียพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำกลุ่มนี้ไปตลาดน้ำคลองโพหักอาจต้องปิดตัวลงเช่นเดียวกับตลาดน้ำคลองลัดราชบุรีอย่างแน่นอน

ส่วนตลาดน้ำคลองต้นเข้มนั้นได้เริ่มมีการปรับตัวมาตลอด โดยแต่เดิมตลาดน้ำคลองต้นเข้มนั้นเป็นสถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนของชาวสวนที่มานัดพบกันเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าตลาดน้ำแห่งนี้จึงมีหน้าที่สำคัญต่อวิถีชีวิตเมื่อมีการติดตลาดมากมายจนนักท่องเที่ยวสนใจที่จะมาชมวิถีชีวิตของพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำเมื่อนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติสนใจมาชมมากขึ้น

ก็เริ่มมีการปรับตัวของตลาดน้ำเพื่อรองรับการท่องเที่ยวซึ่งตลาดน้ำแห่งนี้ก็ได้ทำหน้าที่สำคัญต่อการเป็นแหล่งท่องเที่ยวระดับชาติที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนและประเทศชาติไม่ต่างไปจากตลาดน้ำคลองลัดราชบุรีในอดีตในปัจจุบันนี้ตลาดน้ำคลองต้นเข้มนั้นได้ปรับตัวโดยได้รับการส่งเสริมเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ โดยมีการปรับปรุงพัฒนาถนนให้มีความสะดวกที่จะเดินทางมาท่องเที่ยวยังตลาดน้ำแห่งนี้เพื่อให้ตลาดน้ำคลองต้นเข้มนั้นดำรงอยู่ได้ต่อไป

การปรับตัวของตลาดน้ำคลองต้นเข้มนั้นดังกล่าวนั้นเป็นการปรับตัวเพื่อไปสู่เป้าหมายใหม่ในบทบาทด้านการท่องเที่ยว พ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำจึงมีการบูรณาการรูปแบบการซื้อขายให้เป็นไปเพื่อตอบรับกลุ่มเป้าหมายใหม่คือนักท่องเที่ยวมากขึ้นเมื่อเป้าหมายของตลาดน้ำเปลี่ยนไปเป็นรูปแบบเพื่อการท่องเที่ยว สินค้าและบริการต่างๆ จึงเป็นไปเพื่อบริการการท่องเที่ยวเป็นสำคัญ เพราะการได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นนี้นำมาซึ่งรายได้อย่างมากมาย นอกจากนี้การปรับตัวให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวก็เป็นไปเพื่อให้ตลาดน้ำดำรงอยู่มิให้สูญหายไปเหมือนเช่นตลาดน้ำอื่นๆ ซึ่งสอดคล้องกับที่ชนิตา รัชพลเมือง ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงในทฤษฎีโครงสร้างนิยมว่าการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นจากแหล่งพื้นฐาน 3 ประการ คือการปรับตัวของสังคมต่อการเปลี่ยนแปลงภายนอก ความเจริญเติบโตจากการจำแนกแยกแยะและการสร้างนวัตกรรมเชิงโครงสร้างและหน้าที่ กล่าวคือตลาดน้ำคลองต้นเข้มนั้นเกิดการปรับตัวเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ซึ่งนำมาซึ่ง

การเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและทำให้ตลาดน้ำคลองคันเข้มมีสิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้นเพื่อเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างเต็มรูปแบบ

ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงตลาดน้ำคลองคันเข้มต่อการเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนคือจากเดิมตลาดน้ำคลองคันเข้มเป็นตลาดน้ำที่มีบทบาทสำคัญในด้านเศรษฐกิจที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนพืชผลทางการเกษตรของบรรดาชาวสวน กิจกรรมการซื้อขายแลกเปลี่ยนก็เต็มไปด้วยการพึ่งพาอาศัยกันเป็นส่วนใหญ่ แต่เมื่อตลาดน้ำได้เพิ่มบทบาทด้านการท่องเที่ยวเข้ามาใหม่ทำให้รูปแบบและกิจกรรมการซื้อขายแลกเปลี่ยนเปลี่ยนไป ความสัมพันธ์ของพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำที่เคยพึ่งพาอาศัยและเอื้ออาทรกันก็ลดน้อยลงไปเป็นลักษณะความสัมพันธ์แบบทางเดียวคือต่างคนต่างมาเพื่อหาประโยชน์ในด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก โดยอาศัยนักท่องเที่ยวเป็นกลุ่มเป้าหมายใหม่ แต่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นไม่ได้ส่งผลกระทบต่อแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนในด้านการซื้อขายแลกเปลี่ยนทางน้ำ

จากข้อค้นพบในการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงของตลาดน้ำในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนครั้งนี้ ทำให้ทราบถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นกับตลาดน้ำดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นดังนั้นคุณค่าและบทบาทของตลาดน้ำก็ย่อมเกิดการเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย คุณค่าและบทบาทของตลาดน้ำที่เหลืออยู่ในปัจจุบัน จึงมีความสำคัญที่จะต้องดำรงรักษาไว้ให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนสืบต่อไป

2. คุณค่าและบทบาทของตลาดน้ำในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนในปัจจุบัน

บทบาทของตลาดน้ำคลองลัดราชนูรีตลาดน้ำคลองโพหักและตลาดน้ำคลองคันเข้มในอดีตล้วนมีบทบาทที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งบทบาทที่กล่าวถึงนี้คือหน้าที่อันพึงคาดหมายของบุคคลแต่ละกลุ่มหรือวัฒนธรรมของกลุ่มหรือสังคมนั้นกำหนดขึ้น(อุทัย หิรัญโต, 2526) โดยตลาดน้ำเหล่านี้ถูกกำหนดให้ทำหน้าที่เป็นสถานที่ที่นัดพบเพื่อมาซื้อขายแลกเปลี่ยนของพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำ

ตลาดน้ำคลองลัดราชนูรีตลาดน้ำคลองโพหักและตลาดน้ำคลองคันเข้มในอดีตถือได้ว่ามีบทบาทในด้านเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดเพราะเป็นสถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนผลผลิตทางการเกษตรที่สำคัญเป็นแหล่งสร้างรายได้ที่สำคัญของพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำที่มาทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนกัน นอกจากนี้ยังมีบทบาทสำคัญในด้านสังคมและวัฒนธรรมเพราะเป็นสถานที่ที่ชาวสวนและพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำจะมาพบปะ พุดคุย สนทนาแลกเปลี่ยนความรู้และแสดงความคิดเห็นในเรื่องต่างๆ ที่สำคัญในชีวิตประจำวันและบทบาทในการท่องเที่ยวเป็นบทบาทสุดท้ายที่เกิดขึ้นหลังจากที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติเดินทางมาเที่ยวชมวิถีชีวิตพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำ

คุณค่าของตลาดน้ำคลองลัดราชนูรีตลาดน้ำคลองโพหัก และตลาดน้ำคลองคันเข้มในอดีต ล้วนมีความคล้ายคลึงกันซึ่งคุณค่าของตลาดน้ำทั้ง 3 แห่งนี้ เป็นคุณค่าใน 2 ลักษณะคือ

1. คุณค่าต่อตัวบุคคล ได้แก่ คุณค่าในด้านจิตใจและคุณค่าในด้านร่างกาย
2. คุณค่าต่อชุมชน ได้แก่ คุณค่าในด้านเศรษฐกิจคุณค่าในด้านสังคมและวัฒนธรรม

คุณค่าในด้านท่องเที่ยว และคุณค่าในด้านแห่งการเรียนรู้ของชุมชน

ตลาดน้ำคลองลัดราชบุรี ตลาดน้ำคลองโพหักและตลาดน้ำคลองต้นเข็มในอดีตนั้นมีคุณค่าในด้านจิตใจของบรรดาชาวสวนและพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำที่มาซื้อขายกันเพราะกิจวัตรประจำวันของบรรดาชาวสวนและพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำก็คือการมาซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้ากันจึงมีความผูกพันในอาชีพรู้สึกสนุกกับการซื้อขายแลกเปลี่ยนและเกิดความสุขใจในการประกอบอาชีพพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำนอกจากนี้ยังมียุคค่าในด้านร่างกายของบรรดาพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำที่พายเรือมาซื้อขายแลกเปลี่ยนเพราะการพายเรือเป็นการออกกำลังกายอย่างหนึ่งที่ทำให้ร่างกายของพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำในอดีตแข็งแรง

ในอดีตตลาดน้ำคลองลัดราชบุรีตลาดน้ำคลองโพหักและตลาดน้ำคลองต้นเข็มล้วนแล้วแต่มีคุณค่าในด้านเศรษฐกิจที่สำคัญเพราะเป็นสถานที่ประกอบอาชีพและสร้างรายได้ให้คนในชุมชน คุณค่าในด้านสังคมและวัฒนธรรมก็เป็นสถานที่ที่พบปะ พูดคุย สนทนาแลกเปลี่ยนความรู้และแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ตลาดน้ำยังเป็นศูนย์กลางในการร่วมแรงร่วมใจในงนบุญงานกุศลของชุมชนด้วย คุณค่าในด้านการท่องเที่ยวก็เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีคุณค่าในด้านแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนเพราะตลาดน้ำเป็นสถานที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนของบรรดาชาวสวนและพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำกิจกรรมการซื้อขายแลกเปลี่ยนต่างๆ จึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนที่สำคัญ

ตั้งแต่อดีตจนปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงต่างๆ มากมายกับตลาดน้ำคลองลัดราชบุรี ตลาด

น้ำคลองโพหักและตลาดน้ำคลองต้นเข็มกล่าวคือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นส่งผลให้ตลาดน้ำคลองลัดราชบุรีปิดตัวลง ตลาดน้ำคลองโพหักมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนตามวิถีชีวิตของพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำแบบดั้งเดิมแต่มีจำนวนเรือของพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำที่มาซื้อขายแลกเปลี่ยนน้อยจนน่าวิตก แต่ตลาดน้ำคลองต้นเข็มยังคงมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนกันอย่างคับคั่งแต่เปลี่ยนกลุ่มเป้าหมายของลูกค้าเป็นนักท่องเที่ยวมากกว่าคนในชุมชนทำให้บทบาทของตลาดน้ำในปัจจุบันของแต่ละแห่งเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งบทบาทที่สำคัญที่ตลาดน้ำทั้ง 3 แห่งยังคงมีอยู่ เช่น เดิมแม้ว่าจะเกิดการเปลี่ยนแปลงมาจนปัจจุบัน คือ บทบาทในด้านสังคมและวัฒนธรรม เพราะพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับตลาดน้ำ ไม่ว่าตลาดน้ำจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรตลาดน้ำก็ยังคงเป็นสถานที่พบปะ พูดคุย และสนทนา ของบรรดาผู้ที่เคยอาศัยตลาดน้ำเหล่านี้ประกอบอาชีพและสร้างรายได้

ปัจจุบันบทบาทในด้านเศรษฐกิจของตลาดน้ำคลองลัดราชบุรีพบว่าไม่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนแล้วจึงเป็นการสูญเสียบทบาทในด้านเศรษฐกิจไปโดยปริยายส่วนตลาดน้ำคลองโพหักแม้ว่าจะยังคงมีบทบาทในด้านเศรษฐกิจอยู่ เช่น เดิมแต่รูปแบบการซื้อขายแลกเปลี่ยนก็เป็นแบบเศรษฐกิจพอเพียงกล่าวคือพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำ ที่ทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนอยู่ในตลาดน้ำคลองโพหัก ยังคงใช้ตลาดน้ำคลองโพหักเป็นเพียงแค่สถานที่ซื้อขายกันภายในชุมชนเท่านั้น รูปแบบการซื้อขายแลกเปลี่ยนจึงเป็นไปตามวิถีชีวิตดั้งเดิมที่นับวันจะสูญหายไป หากพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำคลองโพหักกลุ่มสุดท้ายเลิกอาชีพนี้ไป บทบาททางด้านเศรษฐกิจ

ก็จะหลงเหลือเป็นเพียงอดีตเช่นตลาดน้ำคลองลัดราชนูรี ส่วนตลาดน้ำคลองต้นเข็มยังคงมีบทบาทในด้านเศรษฐกิจที่สำคัญมาจนปัจจุบัน ซึ่งกลุ่มเป้าหมายจากเดิมที่เน้นลูกค้าเป็นคนในชุมชนก็เปลี่ยนไปเน้นลูกค้าที่เป็นนักท่องเที่ยวเป็นหลักเพราะตลาดน้ำคลองต้นเข็มเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำเป็นอย่างดี ตลาดน้ำคลองต้นเข็มจึงเป็นตลาดน้ำเพียงแห่งเดียวที่ยังมีการซื้อขายและมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเที่ยวชม ซึ่งยังคงมีบทบาทในด้านการท่องเที่ยวจนเป็นภาพตัวแทนของตลาดน้ำที่นักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติรู้จักกันดีในนาม ตลาดน้ำดำเนินสะดวกมาจนปัจจุบัน เมื่อบทบาทของแต่ละตลาดน้ำในปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงไปก็ย่อมส่งผลให้คุณค่าของแต่ละตลาดน้ำเกิดการเปลี่ยนแปลงไปด้วยเช่นกัน แต่สิ่งหนึ่งที่ตลาดน้ำทั้ง 3 แห่งยังหลงเหลือไว้เช่นเดียวกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันก็คือคุณค่าในด้านสังคมและวัฒนธรรม เพราะพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับตลาดน้ำ ไม่ว่าตลาดน้ำจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ตลาดน้ำก็ยังคงเป็นสถานที่พบปะพูดคุย และสนทนา ของบรรดาผู้ที่เคยอาศัยตลาดน้ำเหล่านี้ประกอบอาชีพและสร้างรายได้ อยู่เช่นเดิม

เนื่องจากตลาดน้ำคลองลัดราชนูรีได้ปิดตัวลงไม่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนดังเช่นในอดีตแล้ว แต่ตลาดน้ำคลองลัดราชนูรียังคงมีคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์ เพราะเป็นตลาดน้ำเก่าแก่ที่ในอดีตมีการซื้อขายกันอย่างคับคั่ง ในปัจจุบันทางจังหวัดราชบุรีได้เห็นคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์ที่มีความสำคัญและ

มีความเป็นมาอันยาวนานจึงได้มีโครงการที่จะฟื้นฟูตลาดน้ำคลองลัดราชนูรีขึ้นมาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวใหม่อีกครั้งแต่แนวโน้มและรูปแบบการซื้อขายแลกเปลี่ยนของตลาดน้ำคลองลัดราชนูรีจะเป็นอย่างไรคงต้องรอดูในอนาคตว่าจะสามารถฟื้นฟูและดำรงอยู่ได้หรือไม่

ส่วนตลาดน้ำคลองโพหักที่ยังคงมีการซื้อขายแลกเปลี่ยนอยู่ตามวิถีชีวิตของพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำแบบดั้งเดิมก็ยังคงรักษาคุณค่าในด้านต่างๆตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน กล่าวคือพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำที่ยังคงทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนกลุ่มสุดท้ายนี้ยังคงเห็นคุณค่าในด้านจิตใจที่รู้สึกสนุกและสุขใจที่จะยังคงยึดอาชีพพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำนี้ต่อไป คุณค่าในด้านร่างกายเพราะการพายเรือถือเป็นการออกกำลังกายอย่างหนึ่งของพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำที่ยังคงมาทำการซื้อขายในระยะใกล้ๆ คุณค่าในด้านการเศรษฐกิจก็มีลักษณะเป็นเศรษฐกิจพอเพียง ถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน ช่วยเหลือกันไปและคุณค่าในด้านแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนก็ยังคงเป็นสถานที่แลกเปลี่ยนความรู้ในการประกอบอาชีพอยู่เช่นเดิม ยกเว้นคุณค่าในด้านการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียวที่หายไปจากตลาดน้ำคลองโพหักแห่งนี้เพราะสภาพการซื้อขายในปัจจุบันเหลือพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกันเพียงแค่สิบกว่าลำจนแทบไม่เหลือสภาพการเป็นแหล่งท่องเที่ยวของตลาดน้ำได้อีกเลย

ตลาดน้ำคลองต้นเข็มเป็นตลาดน้ำที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเพราะได้รับการส่งเสริมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างรายได้ให้กับชุมชนเป็นสำคัญ จึงทำให้คุณค่าในด้านต่างๆของตลาดน้ำคลองต้นเข็มในปัจจุบัน ยังคงมีคุณค่าอยู่เช่นเดิม

กล่าวคือ คุณค่าในด้านจิตใจซึ่งเป็นสถานที่ที่พ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำมีความผูกพันกับตลาดน้ำ เพราะเป็นอาชีพที่ต้องอาศัยตลาดน้ำในการทำมาหากิน คุณค่าในด้านร่างกายเพราะการพายเรือค้าขายและการพายเรือรับจ้างพานักท่องเที่ยวชมตลาดน้ำ ล้วนแล้วแต่ช่วยให้ผู้พายมีร่างกายที่แข็งแรง คุณค่าในด้านเศรษฐกิจเป็นแหล่งสร้างรายได้ที่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำที่สำคัญ คุณค่าในด้านท่องเที่ยวก็เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงสำคัญของประเทศและนำรายได้จากการท่องเที่ยวมาสู่ประเทศมากมายและคุณค่าในด้านเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนเนื่องจากตลาดน้ำคลองต้นไทรยังเป็นสถานที่ที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนที่สำคัญตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนที่สำคัญในด้านกิจกรรมการซื้อขายแลกเปลี่ยนทางน้ำของอาชีพพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำ

จากข้อค้นพบในการศึกษาครั้งนี้พบว่า ปัจจุบันคุณค่าและบทบาทในด้านการท่องเที่ยวเหลือตลาดน้ำคลองต้นไทรเพียงแห่งเดียวเท่านั้น เพราะตลาดน้ำคลองต้นไทรยังเป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวนิยมเดินทางมาท่องเที่ยวชมวิถีชีวิตพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำอยู่จนปัจจุบัน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ที่ผ่านมามีในอดีตตลาดน้ำคลองลัดธารบุรีและตลาดน้ำคลองโพหักต่างก็มีคุณค่าและบทบาทในด้านการท่องเที่ยวเช่นกัน ข้อค้นพบนี้อาจกล่าวได้ว่าแม้การส่งเสริมตลาดน้ำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญก็ได้หมายความว่าแหล่งท่องเที่ยวนี้จะสามารถดำรงอยู่ได้ตลอดไป หากตลาดน้ำคลองต้นไทรได้รับการส่งเสริมการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสักวันหนึ่งตลาดน้ำคลองต้นไทรอาจปิดตัวลงเหมือนตลาดน้ำ

อื่นๆ ก็เป็นไปได้ซึ่งแนวทางหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้ตลาดน้ำยังคงอยู่ได้แบบยั่งยืนก็คือการนำตลาดน้ำมาใช้ประโยชน์ในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนสำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดจิตสำนึกในความรักความผูกพันและเห็นคุณค่าของตลาดน้ำอย่างแท้จริงซึ่งจะเป็นการอนุรักษ์ตลาดน้ำให้อยู่ต่อไปได้อย่างยั่งยืน

3. แนวทางการใช้ประโยชน์ตลาดน้ำในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียน

การปฏิรูปการศึกษาตามแนวคิดของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2545 :2) ได้ให้ความหมายของการศึกษาหมายความว่า “กระบวนการเรียนรู้เพื่อความรู้ความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกการอบรมการสืบสานทางวัฒนธรรมการสร้างสรรคักรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการและสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคมการเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” ดังนั้นปัจจัยเกื้อหนุนที่มีส่วนสำคัญให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต ก็คือแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ในหมวด 4 ที่ว่าด้วยแนวการจัดการศึกษา ได้กล่าวถึง แหล่งการเรียนรู้ ไว้ในมาตรา 25 ว่า “รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์สวนสาธารณะสวนพฤกษศาสตร์อุทยานวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีศูนย์กีฬาและนันทนาการแหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่น

อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ”ซึ่งตลาดน้ำนั้นจะเป็นแหล่งการเรียนรู้อย่างหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้เพื่อที่จะได้นำไปบูรณาการกับการศึกษา

ตลาดน้ำคลองลัดราชบุรีตลาดน้ำคลองโพหักและตลาดน้ำคลองต้นเข็มเป็นตลาดน้ำที่สำคัญซึ่งเป็นสถานที่ที่พ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำมาซื้อขายแลกเปลี่ยนกันโดยอาศัยเรือเป็นพาหนะ มีสินค้าและกิจกรรมต่างๆ ในตลาดน้ำมากมาย และมีความเหมาะสมที่จะส่งเสริมให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนที่สำคัญเพราะเป็นสถาบันของชุมชนที่มีอยู่แล้วในวิถีชีวิตและการทำมาหากินในชุมชน (สุนน อมรวิวัฒน์, 2544)ซึ่งในตลาดน้ำมีแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนประเภทต่างๆที่เหมาะสมจะนำไปใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนมากมาย ได้แก่ แหล่งการเรียนรู้ของชุมชนประเภทบุคคล แหล่งการเรียนรู้ของชุมชนประเภทสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ แหล่งการเรียนรู้ของชุมชนประเภทกิจกรรม และแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนประเภทสถานที่และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ

ตลาดน้ำในอำเภอดำเนินสะดวกจึงเหมาะสมที่จะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนที่จะนำมาบูรณาการกับสาระการเรียนรู้ในกลุ่มต่างๆเพื่อการใช้ประโยชน์ในกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ในการบูรณาการทั้งความรู้ ความคิด และการปฏิบัติจริงซึ่งเป็นการปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ที่สามารถทำได้ทันทีเนื่องจากการเรียนรู้เกิดขึ้น

ได้กับทุกคน ในทุกสถานที่ทุกเวลาเพราะตลาดน้ำเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีอยู่แล้วในชุมชน การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้นี้มีหลักการพื้นฐานความคิดดังที่ สุนน อมรวิวัฒน์ กล่าวว่า แหล่งการเรียนรู้ของชุมชนมีอยู่มากมายทั้งที่เป็นองค์กร จัดตั้ง สถาบันในชุมชน วิถีชีวิต การทำมาหากิน ประเพณี พิธีกรรมและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ซึ่งการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน และธรรมชาติเป็นกระบวนการที่มีความสุข สร้างสรรค์ความคิดและประสบการณ์ชีวิตที่มีคุณค่า กล่าวคือการใช้ตลาดน้ำซึ่งเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนเข้าไปใช้ในกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนก็จะทำให้ครู ผู้เรียนและชุมชน รู้จักการบูรณาการและเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

จากข้อค้นพบในการสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อร่วมกันนำตลาดน้ำมาใช้ประโยชน์ในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนเพื่อกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนนั้นพบว่าตลาดน้ำเป็นสถานที่ที่พ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำมานัดพบกันเพื่อทำการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าโดยอาศัยเรือเป็นพาหนะในการบรรทุกสินค้าได้แก่ตลาดน้ำคลองลัดราชบุรี ตลาดน้ำคลองโพหักและตลาดน้ำคลองต้นเข็มซึ่งมีแนวทางการใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้จาก 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้* (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545) สามารถบูรณาการการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งการเรียนรู้ของชุมชนประเภทบุคคล แหล่งการเรียนรู้ของชุมชนประเภทสื่อ วัสดุ

* สาระการเรียนรู้ตามหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการ การเรียนรู้ และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนเป็น 8 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มภาษาไทย กลุ่มคณิตศาสตร์ กลุ่มวิทยาศาสตร์ กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม กลุ่มสุขศึกษาและพลศึกษา กลุ่มศิลปะ กลุ่มการงานอาชีพและเทคโนโลยีและกลุ่มภาษาต่างประเทศ

1. กลุ่มสาระภาษาไทย ได้แก่ การเขียน คำขวัญเชิญชวนและการพูดสุนทรพจน์ในหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับตลาดน้ำ

2. กลุ่มสาระคณิตศาสตร์ ได้แก่ การคำนวณการซื้อขายแลกเปลี่ยนต่างๆ การใช้สถิติและการนำเสนอข้อมูลที่ต้องการศึกษา

3. กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ ได้แก่ ความหลากหลายในระบบนิเวศตลาดน้ำ ทั้งสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิต

4. กลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้แก่ ภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น

5. กลุ่มสาระสุขศึกษาและพลศึกษา ได้แก่ การรักษาความสะอาดตลาดน้ำให้ถูกสุขลักษณะและการพัฒนากล้ามเนื้อแขนให้แข็งแรงเพื่อให้เหมาะกับการพายเรือ

6. กลุ่มสาระศิลปะ ได้แก่ การวาดภาพ การบันทึกภาพ และการออกแบบภาพที่เกี่ยวข้องกับตลาดน้ำ

7. กลุ่มสาระการงานอาชีพและเทคโนโลยี ได้แก่ การจำหน่ายสินค้าและการจัดทำเว็บไซต์ตลาดน้ำดำเนินสะดวกเพื่อเป็นแหล่งการเรียนรู้อีกทางหนึ่ง

8. กลุ่มสาระภาษาต่างประเทศ ได้แก่ การใช้ตลาดน้ำเป็นสถานที่ในการฝึกทักษะการพูด การฟัง การอ่าน และการเขียน ภาษาอังกฤษให้เกิดประสบการณ์ตรง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ในมาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ

และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนา ระหว่างชุมชน ตลาดน้ำจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนที่ร่วมมือกันระหว่างชุมชนกับโรงเรียนให้เกิดประโยชน์ในด้านการศึกษาเพื่อเป็นทางหนึ่งที่ทำให้ตลาดน้ำไม่สูญหายไป ซึ่งสอดคล้องกับที่สมณ อมรวิวัฒน์ กล่าวว่าการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในชุมชนเป็นสะพานเชื่อมโยงให้โรงเรียนกับชุมชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน คนในชุมชนมีส่วนร่วมกับครูในการให้การศึกษาแก่ลูกหลานเยาวชนได้รับปลูกฝังให้รู้และรักท้องถิ่นที่อยู่มองเห็นคุณค่าและปัญหาที่หมู่บ้านเขามี ผู้เรียนจึงพร้อมที่จะเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชนและในอนาคตเขาจะเป็นพลังเกื้อหนุนให้ชุมชนเข้มแข็งซึ่งกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวจึงก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนอย่างแท้จริง

4. แม่ค้าตลาดน้ำ: แหล่งการเรียนรู้ของชุมชนประเภทบุคคลที่สำคัญของตลาดน้ำ

แม่ค้าตลาดน้ำเป็นบุคคลสำคัญของตลาดน้ำหากเริ่มนับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันแม่ค้าตลาดน้ำเป็นกลุ่มคนที่มารวมตัวกันเพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนยังสถานที่ใดสถานที่หนึ่งตามที่ได้ตกลงกันไว้จึงทำให้เกิดตลาดน้ำขึ้นมา นอกจากนี้กิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในตลาดน้ำก็ล้วนแล้วแต่มีแม่ค้าตลาดน้ำเข้าไปมีบทบาทอยู่ด้วยทั้งสิ้นแม่ค้าตลาดน้ำจึงมีบทบาท

ต่างๆมากมายที่ไม่ใช่เพียงแค่การค้าขายเพียงอย่างเดียวแม้จะเป็นเพียงผู้หญิงแต่ก็มีบทบาทของความเป็นผู้นำครอบครัวไม่ต่างไปจากผู้ชาย บทบาทของนักธุรกิจหญิงของชุมชนที่สามารถบริหารจัดการทั้งด้านการตลาดและด้านการเงินได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมีบทบาทของนักประชาสัมพันธ์ของชุมชนไว้ให้นักท่องเที่ยวคอยสอบถามข้อสงสัยที่คนภายนอกชุมชนต้องการเรียนรู้ และบทบาทของแม่ค้าตลาดน้ำที่สำคัญที่สุดที่จะทำให้ตลาดน้ำคงอยู่ได้นั้นคือบทบาทในด้านการถ่ายทอดและสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมของแม่ค้าตลาดน้ำซึ่ง ถือว่าเป็นเป้าหมายสูงสุดของแม่ค้าตลาดน้ำที่ต้องการให้เกิดขึ้นและ ได้พยายามที่จะสร้างสรรค์ให้ชุมชนที่ตนได้อยู่กัน ได้อยู่คู่ลูกหลานและบอกเล่ากันต่อไป

ในปัจจุบันนี้สังคมและวัฒนธรรมได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วแม้แต่คำว่าแม่ค้าเด็กรุ่นใหม่ๆมักจะไม่นับหรือไม่ใช่คำนี้กันแล้ว โดยนิยมใช้คำว่า คนขาย ผู้ชายหรือผู้ประกอบการแทน แม้จะเป็นเพียงประเด็นเล็กๆ แต่ก็เป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ภาษาที่เราใช้สื่อสารกันอยู่ในปัจจุบันอันมีความหมายที่ลึกซึ้งและยิ่งใหญ่อาจสูญหายกลายเป็นอดีตไปได้ นอกจากนี้แม่ค้าตลาดน้ำส่วนใหญ่ผูกพันกับสายน้ำและวิถีชีวิตดั้งเดิม ตลาดน้ำจึงเปรียบเหมือนสถานที่ที่หลอมรวมจิตใจของแม่ค้าตลาดน้ำไว้แม่ค้าตลาดน้ำเป็นเสมือนจิตและวิญญาณของชุมชนที่ทำให้ตลาดน้ำดำรงอยู่ได้ ดังนั้นหากต้องการให้ตลาดน้ำดำรงอยู่จะต้องปลูกฝังให้คนรุ่นใหม่มีใจรักและตระหนักถึงความสำคัญด้วยหัวใจตนเองผ่านทางการศึกษาเพราะปัจจุบันเด็ก

รุ่นใหม่ได้รับการส่งเสริมให้เข้าศึกษาในระบบโรงเรียนมากขึ้นจึงควรจะใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการสืบสานอาชีพแม่ค้าตลาดน้ำนี้ไม่ให้สูญหายไปและอยู่คู่สังคมไทยแบบยั่งยืน

การศึกษาที่เป็นอยู่ไม่ได้มีส่วนช่วยให้อาชีพแม่ค้าตลาดน้ำดำรงอยู่ได้เพราะการศึกษาที่ปรากฏอยู่ไม่ได้สอดคล้องกับสภาพสังคมที่เป็นจริง เนื่องจากค่านิยมของผู้ที่ได้รับการศึกษาสูงมักจะใช้การศึกษาเป็นโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคมโดยไม่มองอาชีพที่เป็นมาของบรรพบุรุษตนเองเพราะการได้รับการศึกษาสูงแสดงถึงโอกาสทางสังคมที่ดีกว่าหากเป็นเช่นนี้ผู้ที่ไม่ได้รับบรรพบุรุษแต่มีอาชีพแม่ค้าตลาดน้ำก็คงเป็นชนชั้นล่างของสังคมตลอดไป เพราะถูกผู้คนที่มีการศึกษาใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการแบ่งชนชั้นทางสังคม หากเป็นเช่นนี้การศึกษาจึงมีอาจกล่าวได้ว่าการศึกษาคือกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรมการสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติการศึกษา พ.ศ.2542 คำสวดยุทธศาสตร์จึงไม่อาจปรากฏขึ้นมาได้จริงดังนั้น การศึกษาจะต้องสอดแทรกและปลูกฝังความสำคัญของชุมชนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ และรู้ทันการเปลี่ยนแปลงโลกในระบบทุนนิยมให้มากกว่านี้ แม่ค้าตลาดน้ำจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนประเภทบุคคลที่สำคัญ ที่ระบบการศึกษาควรนำไปใช้ในฐานะแหล่งการเรียนรู้

เพราะการได้เรียนรู้จากการถ่ายทอดของผู้ที่ปฏิบัติจริงและมีจิตวิญญาณในความเป็นแม่ค้าตลาดน้ำตลอดจนจิตวิญญาณในการจะรักษาไว้ซึ่งชุมชนแบบดั้งเดิมจะช่วยให้บุตรหลานตระหนักถึงความสำคัญของคนในชุมชนมากกว่าที่เป็นอยู่และแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนประเภทต่างๆ อันได้แก่แหล่งการเรียนรู้ของชุมชนประเภทสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ แหล่งการเรียนรู้ของชุมชนประเภทกิจกรรม และแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนประเภทสถานที่และแหล่งทรัพยากรธรรมชาติล้วนเกิดมาจากแม่ค้าตลาดน้ำผู้ซึ่งเป็นตัวสร้างองค์ความรู้ต่างๆ ทั้งสิ้น ดังนั้นแม่ค้าตลาดน้ำจึงเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนประเภทบุคคลที่สำคัญที่สุดของตลาดน้ำที่จะทำให้ตลาดน้ำดำรงอยู่หรือสูญหายไปจากสังคมไทย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชน

1. พ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำ ถือได้ว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนประเภทบุคคลที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ตลาดน้ำดำรงอยู่ได้ในปัจจุบันดังนั้นพ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำควรให้ความร่วมมือในการมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับตลาดน้ำทั้งหมดเพื่อเป็นการส่งเสริมกิจกรรมการเรียนการสอนของนักเรียน ให้ นักเรียนได้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และเห็นคุณค่าของตลาดน้ำมากยิ่งขึ้น

2. ผู้นำชุมชนและองค์กรในการบริหารจัดการชุมชนตลาดน้ำคลองลัดราชบุรีที่จะเข้ามาดูแลเพื่อฟื้นฟูตลาดน้ำคลองลัดราชบุรีให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวใหม่ในอนาคตจะต้อง

วางแผนการจัดการรูปแบบของตลาดน้ำให้มีความเหมาะสมโดยพื้นที่ส่วนหนึ่งควรเป็นสถานที่จัดนิทรรศการถาวรเพื่อถ่ายทอดเรื่องราวความเป็นมาของชุมชนตลาดน้ำ เพราะตลาดน้ำคลองลัดราชบุรีเป็นตลาดน้ำที่มีประวัติศาสตร์มาอย่างยาวนานซึ่งแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนเหล่านี้จะเป็นแหล่งค้นคว้าและอ้างอิงสำหรับผู้สนใจเกี่ยวกับตลาดน้ำต่อไป

3. ผู้นำชุมชนและองค์กรในการบริหารจัดการชุมชนตลาดน้ำคลองโพหักควรเข้าไปดูแลให้ความช่วยเหลือในการส่งเสริมกิจกรรมการซื้อขายแลกเปลี่ยนให้กลับมาติดตลาดดังเช่นอดีต ก่อนที่พ่อค้าแม่ค้าตลาดน้ำคลองโพหักเดิมจะเลิกอาชีพไป ด้วยการส่งเสริมให้ตลาดน้ำคลองโพหักเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เพราะตลาดน้ำคลองโพหักมีบรรยากาศในการซื้อขายแลกเปลี่ยนแบบวิถีชีวิตดั้งเดิมบ้านเรือนริมสองฝั่งคลองก็ยังคงเป็นธรรมชาติจึงควรส่งเสริมให้เป็นเอกลักษณ์ที่สำคัญของชุมชนสืบต่อไปก่อนที่จะสูญหายเหมือนเช่นตลาดน้ำคลองลัดราชบุรีที่เห็นความสำคัญเมื่อสายก็ต้องใช้เวลายาวนานในการฟื้นฟู

4. ผู้นำชุมชนและองค์กรในการบริหารจัดการชุมชนตลาดน้ำคลองต้นเข็มควรให้ความสำคัญในการประชาสัมพันธ์ถึงคุณค่าและบทบาทของตลาดน้ำในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนควบคู่ไปกับการประชาสัมพันธ์ในด้านการท่องเที่ยวเพราะจะทำให้ให้เกิดประโยชน์ต่อการมาท่องเที่ยวอย่างคุ้มค่าและเป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาและวิเคราะห์คุณค่าตลาดน้ำในฐานะแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนแต่ละประเภทในเชิงลึกในแต่ละด้านเพื่อสร้างองค์ความรู้และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ทางการศึกษาหาความรู้ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น
2. ควรมีการศึกษาและสำรวจตลาดน้ำของแต่ละแห่งในประเทศไทยที่ยังคงเหลืออยู่เพื่อเปรียบเทียบให้เกิดความเข้าใจในเอกลักษณ์

ดั้งเดิมของแต่ละตลาดน้ำเพื่อนำไปสู่การอนุรักษ์เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมไว้ให้ดำรงอยู่ต่อไป

3. ควรมีการศึกษาหาแนวทางการพัฒนาตลาดน้ำแบบยั่งยืนเพื่อเป็นแนวทางในการดำรงรักษาตลาดน้ำให้อยู่คู่สังคมไทยตลอดไป

4. แม้อำเภอตลาดน้ำเป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชนประเภทบุคคลที่สำคัญของตลาดน้ำจึงควรมีการศึกษากระบวนการถ่ายทอดและรักษาอาชีพแม่ค้าตลาดน้ำไว้ไม่ให้สูญหายไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ.หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์,2545.
- ชนิตา รักษ์พลเมือง.(2534).พื้นฐานการศึกษา.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์ มหานคร.
- ยศธร เตชะวนา.(2545).แม่ค้าตลาดน้ำ:วิถีชีวิตและการดำรงเอกลักษณ์ของชุมชน.วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาพัฒนาแรงงานและสวัสดิการ บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ราตรี โตเพ่งพัฒน์.(2543).ตลาดน้ำ:วิถีชีวิตเกษตรกรรมภาคกลาง.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- ศิริรัตน์ แอดสกุล.(2545).การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม.ในรวมบทความสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา.กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สกุณี ฉันทวุฒิวัฒน์.(2541).ตลาดน้ำ:วิถีชีวิตพ่อค้าแม่ค้าไทย.กรุงเทพฯ: งานพิมพ์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: พรักหวานกราฟฟิค,2545.
- สุนน อมรวิวัฒน์.(2544).กระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและธรรมชาติ.กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- อุทัย หิรัญโต.(2526).สารานุกรมศัพท์สังคมวิทยา-มานุษยวิทยา.กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.